

Kova už laisvę nesibaigia niekada

KĄ SKAITOME

Birželio 12 dieną Kupiškio viešojoje bibliotekoje lankėsi prozininkė, kraštiečių Renata Šerelytė. Rašytoja pristatė naują romaną „Pro rūdijančią naktį“, pagrįstą paskutinio Lietuvos partizano Antano Kraujelio gyvenimo faktais.

R. Šerelytės kūrybos gerbėjai ne tik pasiklausė knygos ištraukų, bet ir sužinojo, kaip susiklostė knygos veikėjų – Siaubūno slapyvardžiu prisidengusio partizano ir sąmoningumo keliu einančios paauglės mergaitės likimai.

Vilė LEŠČINSKIENĖ

RĖMĖSI SAVA PATIRTIMI

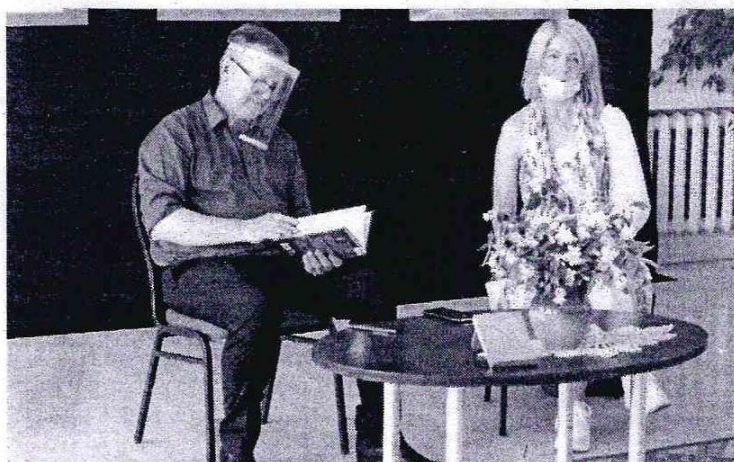
Viename romane susipina dvi skirtingos siužeto linijos. Du – partizano ir mergaitės – dienoraščiai. Abu romano veikėjus vienija 1965 metai. Mergaitės tais metais gimė, o partizanas žuvo.

R. Šerelytė pripažino, kad partizaninio karo, kaip ir tremties temą, gvildinti būtina. Partizaninį karą išgyvenę seneliai, tėvai apie šį laikotarpį savo vaikams ir anūkams bijojo papasakoti. Išgalėjusi sovietinė ideologija griovė šeimos ryšius, vaikams į galvą kaltas visiškai kitoks mąstymas, jie raginti skųsti tėvus. Tiesos apie partizanus būdama vaikas nežinojo ir pati R. Šerelytė, tuo metu buvusi uoli pionierė, šia tema jos aplinkoje stengtasi nekalbėti.

„Mano močiutė su kaimyne buvo kažką apie partizanus užsiminusios, o aš stebėjaisi, kaip jos gali šnekėti apie banditus. Kalbos iškart nutilo, turbūt jos suprato, kad prie manęs geriau nieko nešnekėti. Joms buvo baisu, kad būdama jauna ir pilna entuziazmo viską išpasakosiu. Todėl galui sakyti, kad mano žinojimas yra sugalvotas dalykas“, – tvirtino R. Šerelytė.

Knygos veikėją taip pat pionierė, arba kitaip tariant, vaikas su ištrinta tautos istorija. Mergaitės mąstymą veikė du skirtingi artimųjų požiūriai. Revoliucionierius dėdžius piršo mergaitė sovietines idėjas, o bobutė, nuolat einanti su bidonėliais, demonstravo netikslingą darbštumą. Keista, bet du idėjiniai priešai buvo priversti gyventi šalia, o mergaitė tarsi išprausta tarp jų.

Nors romano pabaigoje mergaitė įgavo sąmoningumo, vis tiek liko dėdžiaus įtakos. Pasak autorės, tokia pabaiga sukurta ne šiaip sau, o su mintimi, kad žmogus turi sąmonėti sunkiai ir pats. Už jį niekas to nepadarys.

Birželio 12 dieną Kupiškio viešojoje bibliotekoje lankėsi rašytoja Renata Šerelytė. Ji pristatė romaną „Pro rūdijančią naktį“. Rašytojai lūžusi ranka, bet ji guodėsi, kad lūžo kairė, o ne dešinė, tad tai netrukdytų nei rašyti, nei autografus dalyti. Susitikimą su rašytoja vedė bibliotekos direktorius Algirdas Venckus. Jis gyrė R. Šerelytę už gerą humoro jausmą ir sakė, kad knygos siužetas toks paveikus, kad drąsiai būtų galima ekranizuoti. Autorės nuotrauka

būt būtų puikus žvalgybininkas.

„A. Kraujelis buvo labai ryžtingas. Artimieji prašė jį pasiduoti, o jis nesutiko to daryti, sakė, kad Kristus irgi buvo vienas“, – teigė A. Kraujelio asmenybę nuodugnai ištyrinėjusi rašytoja.

Siaubūno slapyvardžiu pasivadinęs partizanas turėjo artistiškos dvasios. Mokėdavo prisidengti taip, kad jo niekas neatpažintų. Jis pasirinkdavo gudrią maskuotę, persivilkdavo kareivių ar net moterimi.

Norint rašyti apie tokį išskirtinį žmogų, reikia net ir detektyvu pabūti. R. Šerelytė išsamiai perskaitė A. Kraujelio kriminalinę bylą. Paaiškėjo, kad daug kartų jis buvo be reikalo apkaltintas. Tuometiniai tamsūs laikai buvo puiki terpė nusikaltėliams siautėti. Niekas jų nieškojo, o svetimą kaltę suversdavo partizanams.

Ne paslaptis, kad partizanas, norėdamas prasimaitinti, iš tiesų vogė maistą ir kolūkio gyvulius. Jeigu jis vogdavo, tai visą laiką palikdavo raštelius. Juose prašydavo neieškoti kaltininkų, informuodavo, kiek ko paėmė partizanų reikmėms ir pasirašydavo Siaubūno slapyvardžiu.

TRAGIŠKI IR KOMIŠKI MOMENTAI

A. Kraujeliui priskirta ir daug kontroversiškų nusikaltimų. Partizano byloje įrašyta nemažai žmogžudysčių, iš kurių įvykdė tik vieną – ginčdamasis šovė į savo draugą. Romane „Pro rūdijančią naktį“ detalčiai aprašytas lemtingas judviejų susitikimas. A. Kraujelio draugas, anksčiau rėmęs partizanus, maskolių užverbuotas,

ištrėmė jo šeimą. Buvo taip skaudu, kad norėjo nusišauti, bet to nepadarė, nes suvokė, kad tai jo artimųjų nebeišgelbės. Iš tokių priešų, kaip maskoliai, pagarbos tikėtis neverta.

A. Kraujelio-Siaubūno istorija knygoje, kaip ir realiaame gyvenime, baigėsi tragiškai. Paskutines dienas jis praleido svainio sodyboje, po krosnimi įrengtoje slėptuvėje. Ne vieną parą išbuvo joje tartum sarkofage. Partizanas kovojo iš paskutinių jėgų – į jį radusius saugumiečius paleido automato seriją ir metė granatą, kuri, deja, nesprogo. Suvokęs, kad viskas baigta, A. Kraujelis nusišovė.

R. Šerelytė tvirtino, kad romane netrūksta ir komiškų momentų. A. Kraujelis mėgo rizikingai pokštauti, o mergaitės dienoraštyje vis minimas dėdžius irgi kelia šypsena. Taip pat savotiškai juokingas, netgi apgailėtinas Pacuko personažas.

BUS KNYGA VAIKAMS

Per susitikimą dalyviai rašytojai uždavė jiems rūpimų klausimų, domėjosi, kiek romane yra tikrovės, o kiek fantazijos. R. Šerelytė atsakė, kad visi epizodai pagrįsti A. Kraujelio gyvenimo faktais. Knygos autorė norėjo, kad kūrinys būtų ne tik meniškai įtaigus, bet ir skaitytojas rastų istorinės tiesos. Visa tai – iš pagarbos žuvusiam partizanui.

R. Šerelytės kūrinio temos labai įvairios. Jos kūrybos klotuose įvairaus žanro knygos vaikams ir suaugusiems. Susitikimo dalyviai taip pat teiravosi, kokiai publikai bus skirta nauja rašytojos knyga. R. Šerelytė prisitarė, kad greitai

NEEILINĖ ASMENYBĖ

Partizaną A. Kraujelį knygos herojumi rašytoja pasirinko ne atsitiktinai – sužavėjo jo asmenybė. R. Šerelytė teigė, kad pajuto jam dvasinį artumą, pradėjo bendrauti su jo artimaisiais, t. y. seserimi Janina ir A. Kraujelio sūnumi Antanu.

A. Kraujelis, romano autorės teigimu, labai šviesus, geros širdies, tikintis žmogus. Jis turėjo geležinę valią, be to, buvo labai protingas, įžvalgus ir atsargus. Jeigu jam ryšiai pasirodydavo įtartini, iškart juos nutraukdavo. Gal todėl šio partizano ilgai saugumiečiai nepagavo? R. Šerelytė spėliojo, kad šiais laikais jis tur-

tapo slaptu priešu, surengė pasalą ir ketino Siaubūną nušauti.

„Menininkui tokia scena labai ypatinga. Buvo sunku skaityti liudijimus, dokumentus, kuriuose nėra patetikos. Tuometinė realybė buvo tokia žiauri, kad jos neatstos jokie siaubo filmai“, – manė R. Šerelytė.

Šūvį į nugarą A. Kraujelis ištvėrė sunkiai. Kulka pažeidė plaučius. Partizanas turėjo slapstytis, o gydytojas, skyręs vaistų, pats rizikavo savo gyvybe. Pasak R. Šerelytės, daug peršautų, sužalotų partizanų ir mirdavo nesulaukę medikų pagalbos.

Knygoje aprašytas ir dar vienas žiaurus įvykis, kai A. Kraujelis gulėdamas kapinėse matė, kaip priešai

mažųjų skaitytojų rankas pasieks knygėlę „Pelėdžius ir purpurinę antį“.

Dar vienai knygai jau sugalvojo pavadinimą, tik nežino, apie ką tiksliai ji bus. „Trumpas žanras traukia, norisi sugrįžti į novelistiką. Noriu naujos erdvės ir naujos kokybės“, – sakė bibliotekos viešnia.

Rašytoja dar pabrėžė, kad jei tik turės progą, būtinai grįš prie partizaninių kovų temos. Laisvė buvo ir bus visais laikais aktuali tema, o kova už laisvę nesibaigia niekada.

SPAUDOS,
RADIO IR
TELEVIZIJOS
RĖMIMO
FONDAS

